

"59. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2025"

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor,
Iztokova 6, 2000 Maribor

ŽULJI NA DUŠI

Raziskovalno področje:

ZGODOVINA ali UMETNOSTNA ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

Mentorja:

Nuša Berendijaš

Ksenija Popošek

Avtorja:

Zoja Kovačič

Julija Roškar

Maribor, 2025

"59. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2025"

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor,
Iztokova 6, 2000 Maribor

ŽULJI NA DUŠI

Raziskovalno področje:

ZGODOVINA ali UMETNOSTNA ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

Mentorja:

Nuša Berendijaš

Ksenija Popošek

Avtorja:

Zoja Kovačič

Julija Roškar

Maribor, 2025

POVZETEK

“Še vedno jo pogrešam in mislim nanjo”. Ta stavek se nas je dotaknil ob ogledu dokumentarnega filma Aleksandrinke. Gre za glas otrok, ki se spominjajo hrepenenja po materi in neizmerne odtujenosti od nje. Aleksandrinke so bile ženske, večinoma z Goriškega, ki so od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne množično odhajale zaradi revščine in fašistične asimilacijske politike na delo v takrat bogato Aleksandrijo, kjer so ostale tudi več desetletij kot dojiteljke, varuške, gospodinje. Bile so izpostavljene velikim izzivom, vključno z dolgotrajno ločitvijo od družin in kulturnimi razlikami.

S Slovenijo so ohranjale tesne vezi. Fenomen aleksandrink ima pomembno mesto v zgodovini slovenskega izseljenstva, saj osvetljuje vlogo žensk v družbenih migracijah ter njihove prispevke k družinskemu in narodnemu blagostanju.

Osredotočili smo se na intervjuje z njihovimi varovanci in potomci. V Prvačini, kraju v Vipavski dolini, še danes deluje Društvo za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink.

Ključne besede: slovenske izseljenke, zgodovina izseljenstva, 19. in 20. stoletje, varuške, migracije, Goriška, družbeno-ekonomski vpliv

SUMMARY

"I still miss her and think of her" was the phrase that touched us, during our watch of the documentary movie named Alexandrian women. It was the voice of children, who longingly remember their own mothers and their immense alienation. This was the story of the Alexandrines, women mostly from Gorizia that from the 19th century to the Second World War left in droves, because of poverty and the fascist policy of assimilation, to find work in what was then wealthy and cosmopolitan city of Alexandria, where they stayed decades, as nursing mothers, nannies and housekeepers. They were exposed to great challenges, including prolonged separation from their families and cultural differences.

They did maintain close ties with Slovenia. The phenomenon of the Alexandrina women has an important place in the history of Slovenian emigration, as it sheds a light on the role of women in social migration and their contributions to family and national well-being.

We focused on interviews of their descendants and heirs. In Prvačina, Vipava Valley, the Cultural Heritage of the alexandrines is still active today

Keywords: Slovenian emigrant women, history of emigration, 19th and 20th century, nannies, migration, Gorizia, socio-economic impact

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujemo gospe Darinki Kozinc za njen čas in pripravljenost deliti svoje občutke, spomine in znanje. To je bila za naju neponovljiva izkušnja. Prav tako gre zahvala učiteljem, ki so s svojimi odgovori sodelovali v intervjuju.

Posebna zahvala gre mentoricama, ki sta naju v času raziskovanja spodbujali in nama pomagali pri oblikovanju naloge.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Namen, cilji in omejitve raziskovalne naloge	1
1.2	Hipoteze raziskovalne naloge	2
1.3	Predvidena nova spoznanja	3
2	PREGLED OBJAV	3
2.1	Teoretično ozadje	3
2.1.1	Značilnosti obdobja	3
2.1.2	Ženska emigracija delovne sile na Primorskem	4
2.1.3	Ženska migracija v slovenski književnosti	5
2.1.4	Razlogi za odhod včasih niso bili zgolj ekonomski	6
2.1.5	Pot aleksandrink	7
2.1.6	Odhod od doma	8
2.1.7	Bivanje v Egiptu	9
2.1.8	Organiziranost aleksandrink	13
2.1.9	Pomen materinstva v očeh aleksandrink	14
2.1.10	Prihod domov – življenje doma	15
2.1.11	Glas otrok	17
2.1.12	Ali so res vsi otroci aleksandrink ostali doma?	19
3	METODOLOGIJA DELA	21
3.1	Metoda preučevanja pisnih virov in literature	21
3.2	Metoda intervjuvanja	22
3.3	Metoda zapisovanja po ogledu dokumentarnega filma	22
3.4	Obdelava podatkov	22
4	REZULTATI ALI IZSLEDKI	22
4.1	Sedanje stanje	

4.2	Analiza podatkov.....	23
5	DISKUSIJA ALI RAZPRAVA.....	30
5.1	Vrednotenje hipotez.....	33
5.2	Kdo so aleksandrinke danes.....	34
6	DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	35
7	SKLEP.....	35
8	VIRI.....	38
9	PRILOGE.....	39
9.1	Vprašanja za učitelje zgodovine.....	39
9.2	Vprašanja za učitelje slovenščine.....	39
9.3	Vprašanja za predsednico Društva aleksandrink na Primorskem.....	40

KAZALO SLIK

Slika 1:	Torba gospe Miren Faganeli (Darinka Kozinc).....	8
Slika 2:	Dojilja (Darinka Kozinc).....	11
Slika 3:	Teta gospe Darinke Kozinc (Darinka Kozinc).....	12
Slika 4:	Urejene slovenske aleksandrinke, spremljevalke (Darinka Kozinc).....	13
Slika 5:	Spomin na življenje v Egiptu (Darinka Kozinc).....	16
Slika 6:	Skrinja aleksandrinke (Darinka Kozinc).....	16
Slika 7:	Pročelje cerkve v Kairu s spominsko ploščo aleksandrinkam (Darinka Kozinc).....	17
Slika 8:	Varovanci (Darinka Kozinc).....	19

1 UVOD

1.1 Namen, cilji in omejitve raziskovalne naloge

Z raziskovalno nalogo smo si prizadevali osvetliti zgodovinsko in družbeno vlogo slovenskih žensk, ki so od konca 19. do sredine 20. stoletja odhajale na delo v Egipt kot dojitelje, gospodinje ali varuške. Namen naloge je bil raziskati vzroke njihovega odhoda, življenjske razmere v tujini, vpliv dela na domače družine in skupnosti ter kako so se te ženske po vrnitvi v domovino vključevale nazaj v družbo. Prav tako je bil cilj raziskati širši družbeni in kulturni vpliv, ki so ga aleksandrinke pustile v slovenski zgodovini.

Cilji:

- ❖ Preučiti zgodovinske okoliščine, ki so spodbudile množične odhode slovenskih žensk v Egipt.
- ❖ Raziskati socialne, ekonomske in kulturne razmere, s katerimi so se soočale aleksandrinke v Egiptu.
- ❖ Analizirati vpliv njihove odsotnosti v družinah in v skupnosti v Sloveniji.
- ❖ Razumeti proces njihove reintegracije po vrnitvi domov.
- ❖ Oceniti zgodovinski pomen aleksandrink za slovensko identiteto ter njihov vpliv na razvoj zavedanja o ženskih pravicah in delavstvu.

Omejitve: Raziskava je omejena na dostopnost zgodovinskih virov, kot so pisma, spomini, fotografije in pričevanja potomcev aleksandrink, kar lahko vpliva na obseg informacij, ki so na voljo. Omejitve predstavljajo tudi morebitni subjektivni prikazi in težave pri interpretaciji zgodovinskih virov, saj so mnoge zgodbe podane skozi osebne izkušnje in morda ne odražajo širše slike. Geografsko se raziskava osredotoča na slovenske kraje, od koder so izvirale aleksandrinke, in njihovo življenje v Aleksandriji ter drugih egiptovskih mestih, kar pomeni, da širši kontekst migracijskih tokov v drugih delih sveta ni vključen.

V teoretičnem delu smo si zastavili naslednje cilje:

- prebrati in zapisati povzetke literarnih del, ki proučujejo delo in življenje aleksandrink v Egiptu;
- si ogledati in analizirati dokumentarni film o aleksandrinkah;
- obravnavati zastavljene hipoteze.

V raziskovalnem delu smo si zastavili naslednje cilje:

- izvesti intervjuje;
- interpretirati zastavljene hipoteze.

Raziskovalno nalogo sestavljajo trije vsebinsko zaokroženi sklopi: teoretični del, v katerem bomo analizirali izbrana literarna dela in dokumentarni film, raziskovalni del, v katerem bomo razčlenili intervjuje, ter sklepni del, v katerem se bomo opredelili do v uvodu zastavljenih hipotez, zapisali zaključek in opredelili družbeno odgovornost.

1.2 Hipoteze raziskovalne naloge

Hipoteza 1: Slovenske ženske, ki so odhajale v Egipt kot aleksandrinke, so bile motivirane z ekonomsko nujno in pomanjkanjem zaposlitvenih priložnosti v domačem okolju, kar kaže na splošno gospodarsko stisko v takratni Sloveniji.

Hipoteza 2: Odsotnost aleksandrink je močno vplivala na dinamiko družinskega življenja v domačih skupnostih, kar je privedlo do sprememb v tradicionalnih družinskih vlogah in odgovornostih.

Hipoteza 3: Kljub težkim razmeram v tujini so aleksandrinke razvile močno medsebojno solidarnost, kar jim je pomagalo pri premagovanju socialnih, kulturnih in jezikovnih izzivov, s katerimi so se soočale v Egiptu.

Hipoteza 4: Aleksandrinke so po vrnitvi domov prispevale k širjenju novih družbenih in kulturnih vplivov, ki so jih prinesle iz Egipta, kar je vplivalo na spremembe v slovenski družbi, zlasti na področju ženskih pravic in emancipacije.

Hipoteza 5: Spomini potomcev in posvojencev na aleksandrinke so prežeti z ljubeznijo, navezanostjo in izgubo ljubljene osebe.

1.3 Predvidena nova spoznanja

V svojem izobraževanju do sedaj nismo spoznali tako številčnih migracij žensk, saj smo obravnavali predvsem oblike migracij, ko so zaradi dela v tujino odhajali fantje, možje. Ko smo med prebiranjem literature in ogledom dokumentarnega filma Aleksandrinke spoznali to vrsto migracij žensk, ki se je na Slovenskem dogajala konec 19. in v prvi polovici 20. stoletja, smo želeli izvedeti veliko več. S pomočjo literature in drugih osebnih virov bomo skušali raziskati vzroke in posledice teh migracij v družinskem in širšem slovenskem okolju. Želimo si, da bi spoznali še živeče aleksandrinke in z njimi opravili intervju. S pomočjo intervjujev z učitelji se bomo skušali dokopati do odgovorov na raziskovalna vprašanja in hipoteze, ki smo si jih zastavili v uvodu naše raziskovalne poti. Nalogo bomo sklenili z interpretacijo podatkov in sklepnimi mislimi ter opredelili družbeno odgovornost, saj je prav, da se mladi zavedamo položaja slovenske ženske v preteklosti in zavedanje o tem ohranjamo tudi v prihodnosti.

2 PREGLED OBJAV

2.1 Teoretično ozadje

Kam nas peljejo raziskovanja aleksandrink, njihovih življenjskih razmer, razlogov in okoliščin, zaradi katerih so se odločile, da zapustijo domove in gredo iskat srečo v Kairo in Aleksandrijo? Gre za ženske, ki v nasprotju z dolgoletnim molkom resničnih migrantk končno spregovorijo, za ženske, ki so bile ves čas ujete v razmerje do moških in otrok. Ta trditev nam je okrepila željo po raziskovanju obdobja in življenja aleksandrink. Množične migracije žensk predstavljajo izjemno zanimivo temo, ki je nismo poznali ali zasledili v učbenikih zgodovine.

2.1.1 Značilnosti obdobja

Nanut (2015) pravi, da je bil leta 1869, po desetih letih del, odprt Sueški prekop, ki je povezal Sredozemlje in Rdeče morje oziroma Evropo in Azijo. Projekt, v katerem je življenje izgubilo več tisoč prisilnih delavcev, je bil v začetku pod pristojnostjo francoske

vlade. Trgovina med kontinentoma je živel, v Egiptu so se odprla nova delovna mesta. Egipt je država, v kateri prevladuje islamska vera, ki ženskam postavlja stroge norme in omejitve, med drugim se ne smejo zaposlovati izven svoje hiše, zagotovo pa ne pri ljudeh, ki niso njihove vere. Tujcem, ki so se preseljevali v Egipt, tako ni preostalo drugega, kot da so kot del svoje služinčadi začeli zaposlovati številne tuje priseljenke. Tako so postale cenjene in iskane ženske s podeželja iz revnih evropskih držav. Ženske, katerih možje so garali na malih kmetijah, pa kljub temu niso uspeli nahraniti svojih družin. Ženske z delovnimi navadami in trdimi načeli. In največ takih žensk je prihajalo prav s Primorske in severovzhodne Italije. V Egiptu so si kmalu pridobile sloves dobrih, pridnih in poštenih žensk. Imenovali so jih Goriciennes, Les Slaves, Les Slovenes. Doma so jih imenovali aleksandrinke.

V drugi polovici 19. stoletja so bile migracije žensk posledica zelo slabega položaja slovenskega kmečkega prebivalstva, ki so ga povzročili industrializacija, zastarel način kmetovanja in visoki davki. Ob koncu prve svetovne vojne je bila zaradi posledic vojne in vzpona fašizma revščina na Primorskem še toliko hujša. Moški niso dobili dela, ženske pa so se v Egiptu zlahka zaposlile. Tako se je začela množična emigracija ženske delovne sile iz Goriške v Egipt. Tam so delale kot dovilje in služkinje. Kmečka in meščanska dekleta so se pri bogatih evropskih družinah zaposlovala kot kuharice, sobarice, varuške, dovilje, guvernante, šivilje. Samske ženske so ta dela opravljale kot življenjski poklic.

Po koncu prve svetovne vojne, ko je leta 1922 v Italiji na oblast prišel Musollini, se je novi val Slovenk iz Primorske odpravil v Egipt in se pridružil aleksandrinkam. Ob začetku druge svetovne vojne je tako v Egiptu živel okoli 7.000 Slovencev (Osmanagić, 2016).

2.1.2 Ženska emigracija delovne sile na Primorskem

Trst je kot glavno evropsko pristanišče začel doživljati vzpon, kar je sprožilo hiter razvoj mesta in potrebo po delovni sili. Primorci so se množično preseljevali v Trst. Posledica tega je bilo naraščanje števila prebivalcev v Trstu, kjer se je nastanitev težko našla.

Moški so se zaposlili kot nosači, ženske kot služkinje, opravljali so najbolj umazana dela (Zorn, 2012).

Zorn (2012) se sprašuje, zakaj ravno Egipt? Nekega dne je odšla prva, potem druga in ker so dobile delo s pomočjo poznanstev in sorodnih vezi, so odšle še druge. Moških delavcev je bilo med domačini dovolj, ženske delovne sile pa je zaradi verskih omejitev primanjkovalo. Z zornega kota slovenskih, natančneje goriških, žensk je bil Egipt dobra priložnost. Bile so navajene trdega dela, zaslužek pa je bil veliko boljši kot doma.

V domače kraje so se praviloma vračale le na obisk, za stalno pa so se vrnile šele ob upokojitvi. Zaslužek, ki so ga ženske pošiljale domov, bodisi po pošti bodisi občasno po sorodnikih in prijateljih, ki so potovali na obisk v domače kraje ali se za stalno vračali domov, je bil namenjen preživetju družine, pozneje pa tudi šolanju otrok, gradnji ali obnovi hiše oziroma gospodarskega poslopja. Ženske so se praviloma vrnile domov, ko so zaslužile potrebni denar. Zadnje ženske iz Goriške, ki so še služile v Egiptu, so se z "žulji na duši" vračale domov ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let 20. stoletja, sicer je fenomen začel upadati že po koncu druge svetovne vojne (Nanut, 2015).

Koprivec (2008) pravi, da se raziskovanje migracij aleksandrink konec 19. stoletja in v prvi polovici 20. stoletja, pogloblja v vedenje o tem migracijskem pojavu iz Goriške v Egipt. To poglobljanje spada v zelo kompleksno shemo ekonomskih, socialnih, družinskih in drugih odnosov, čustev, spominov in ohranjanje materialne dediščine, vse hkrati, kajti vse te sfere so tesno prepletene med seboj.

"Dolga leta so jih najpogosteje imenovali »služabnice z žulji na duši«, »tragična migracija«, »žalostni fenomen«, »Lepe Vide«. Šele v zadnjem času so te izraze zamenjale besedne zveze, kot so »pokončne, ambiciozne, naše prve svetovljanke«, »ne služkinje, temveč druge mame in prijateljice«, »Slovenke« (Koprivec, 2013).

2.1.3 Ženska migracija v slovenski književnosti

Zgodovinski fenomen izseljevanja v Egipt je v slovenski književnosti doživel malo odmeva. Najzgodnejša tematizacija je najbrž kratka pripoved Marice Gregorič

Stepančič Šumi Nil (1901), sledi ji Aškerčeva pesem Egipčanka (1909), po prvi svetovni vojni pa je nastal najdaljši prispevek o aleksandrinkah v povesti Žerjavi (1932), ki jo je napisal France Bevk (Mihurko Poniž, 2011). V kolektivnem spominu se je podoba aleksandrink (imenovanih tudi Lepe Vide po istoimenski zgodbi, ko je zaradi obljub po boljšem življenju zapustila dom, moža in bolnega otroka) velikokrat poenotila s podobo dojlje, čeprav je bila med vsemi izseljenkami le približno tretjina dojlj, sicer so delale še kot varuške, služkinje in spremljevalke v premožnih družinah (Škrlič, 2009). Aleksandrinke so bile pogosto stigmatizirane kot slabe matere, a hkrati tudi kot žrtve ekonomsko-socialnih razmer. Podobna kruta usoda doleti tudi Maliko iz Aškerčeve pesmi Egipčanka, ki gre v Egipt služiti, konča v haremu, na koncu zboli in skesano pride domov umret. Pesem se konča s svarilom vsem mladim dekletom, naj ne končajo kot Malika (Barbič in Miklavčič-Brezigar, 1999). Pričujoči odnos moških literarnih piscev se do danes ni veliko spremenil, saj je tudi v zbirki novel Južni veter Marjana Tomšiča (Tomšič, 2006) mogoče zaslutiti obsojanje. Aleksandrinke so obsojali predvsem, ker so »zapustile« svoje otroke in odšle skrbet za druge. Očitki o brezbržnosti, krutosti in »nenaravnosti« so leteli zlasti na dojlje, ki so nekaj tednov po porodu pustile svoje otroke in odšle v Egipt dojit druge. Pri tem se, kot pravi Daša Koprivec, pozablja, »da pri tistih aleksandrinkah, ki so ostale v Egiptu več let in so doma imele svojo družino, kateri so ves čas pošiljale denar, ni šlo za odhod v Egipt, ampak za sprejeti način življenja, na katerega so tako ali drugače pristali vsi odrasli družinski člani« (Koprivec, 2006). Glavni motiv za odhod v Egipt je bil v večini primerov revščina. Poleg tega je bila Goriška v prvi svetovni vojni zelo prizadeta, mnoge hiše so bile popolnoma uničene.

2.1.4 Razlogi za odhod včasih niso bili zgolj ekonomski

Za ekonomskimi vzroki izseljevanja so se včasih skrivali tudi drugi motivi. V razširjenih družinah je pod eno streho in v skupnem gospodinjstvu živelo več generacij, zaradi česar je pogosto prišlo do konfliktov. Kot opozarja Daša Koprivec (2006), je meja med povodom in vzrokom za odhod zelo subtilna in le malo žensk bi priznalo, da so ob odhodu čutile tudi olajšanje. Ker je ta možnost obstajala, je veliko žensk odhod v Egipt izbralo kot izhod iz neke življenjske situacije, ki je povzročala stisko, pa naj so bili to

konflikti v družini, slab zakon ali pa beg iz revnega in kmečkega okolja. Za razumevanje odnosa do aleksandrink in ženskih migracij je ključnega pomena vpliv, ki ga je imela Katoliška cerkev, ki je na Slovenskem v obdobju pred prvo svetovno vojno poudarjala samo negativne posledice izseljevanj (Mlekuž, 2007). Zlasti negativen je bil odnos do izseljevanja žensk. Država o migracijah ni moralizirala, niti ni državljanov od migracij odvrčala. Od migrantov sta imeli ekonomske koristi tako država, iz katere so emigrirali, kot država, v katero so imigrirali. Aleksandrinke so se zaposlovale pri različnih narodih. Najprej pri Italijanih, saj so prve prišle v Egipt skupaj s tržaškimi družinami. Plačilo v Egiptu je bilo tudi do štirikrat večje kot v Gorici ali Trstu. Zaposlovale so se večinoma preko poznanstev, ena je pomagala poiskati službo sestri, druga prijateljici, tretja sosedi in tako naprej. Pozneje so jim pri posredovanju dela pomagale tudi šolske sestre. Glas o dobrem zaslužku se je naglo širil in izseljevanje je postajalo vse bolj množično. V nekaterih vaseh, kot so Prvačina, Gradišče, Bilje, Miren, Dornberk, Batuje, Selo, skoraj ni družine, ki ne bi imela aleksandrinke. Pri nekaterih so odhajale tudi v več generacijah. Ključnega pomena pri načrtovanju odhoda so bile socialne vezi v skupnosti in družinske strategije preživetja. Običajno jih je ob prihodu služba že čakala. Bile so zelo zaželena delovna sila, ker so veljale za poštene in delovne.

2.1.5 Pot aleksandrink

Egipt je postal po odprtju Sueškega prekopa vse bolj privlačen za evropske podjetnike. Trgovina in predvsem kakovosten bombaž sta pritegnila bogate Evropejce, ki so se skupaj z družinami selili v Kairo in Aleksandrijo. V obeh mestih je bilo kar veliko tujcev. Na drugem koncu Sredozemlja je bil Trst, takrat najpomembnejša Avstro-Ogrska luka, kjer so številni Slovenci našli delo, še več pa je bilo tistih, ki so od tod izpluli v svet. Katoliška cerkev sicer temu ni bila naklonjena, saj so ženske zaradi dela v tujini označili kot moralno sporne. Predlog cerkve so zavrnili in zato lahko ob koncu 19. stoletja govorimo že o razviti ekonomski emigraciji, ki se je v naslednjih letih samo še krepila. Leta 1902 naj bi bilo v Egiptu že 5000 Slovenk, ki so delale kot dojitelje, vzgojiteljice in sobarice. Takrat je veljalo, da čim se je rodila kot ženska, je bila že namenjena za delo v Egipt.

2.1.6 Odhod od doma

“Jaz sem trdno prepričana, da bi marsikateri mož, tašča in otroci od lakote pomrli, če ne bi bilo denarja, ki smo ga vestno pošiljale domov. To moram povedati, v imenu vseh tistih žena, ki so bile po krivici obsojene.”

Dora Arčon (Zorn, 2012)

Slika 1: Torba gospe Miren Faganeli (Darinka Kozinc)

Boljše življenje in finančna zanesljivost sta motivirala številne Slovenke iz Primorske, da so se odpravile v Egipt. Ime so dobile po kozmopolitanskem mestu v Egiptu – Aleksandriji, ki ga je daljnega leta 331 pr. n. š. ustanovil makedonski in grški vojskovodja Aleksander Veliki.

Ker so se odnosi v družinskem krogu po vsakem odhodu vse bolj rahljali, je postala vrnitev vse težja. Nekateri so šle v Egipt le enkrat, večinoma pa so se tja še vračale. Nemalo jih je delalo stran od doma in domovine vse svoje življenje. Ko so se po spremembi oblasti v petdesetih letih 20. stoletja družine, pri katerih so delale, začele izseljevati iz Egipta, so jih pogosto vzele s seboj.

Koprivec (2009) pravi, da so bile znane tri faze aleksandrinstva. Najprej so bivale in delale v Egiptu kot samska dekleta z namenom, da si prislužijo za balo, in navadno so ostale v Kairu ali v Aleksandriji do pet let. Potem so se vrstile domov, se poročile, rodile in če je bila stiska doma res huda, so odšle nazaj v Egipt za dojlje. Ali pa so odšle, ko je otrok že malo zrasel, ko je dopolnil dve ali tri leta. Tedaj, v tej drugi fazi, so delale v Egiptu kot poročene matere, katerih družine so ostale na Goriškem. Svojim družinam so pošiljale denar za različne potrebe, na primer za nakup zemlje, vinogradov, obnovo hiš, pa tudi za dnevno preživetje. V tretji fazi pa so se aleksandrinkam v Egiptu pridružili možje in otroci; v tem primeru so zaživele znotraj družinske oziroma rodbinske skupnosti.

Tri leta so bila tista minimalna doba, za katero se je "splačalo" oditi, da je dekle ali ženska lahko nekaj zaslužila. Zelo pogosta so bila petletna obdobja, nato devetletna; lahko pa se je bivanje varuške pri družini raztegnilo tudi na petnajstletno odsotnost od doma. Znani so primeri, ko so aleksandrinke ostale v Egiptu celo 37 ali 45 let ter šele po Sueški krizi leta 1956 zapustile Egipt in se vrstile na Goriško.

2.1.7 Bivanje v Egiptu

Po prihodu v Egipt so se po priporočilih že zaposlenih žensk, zaposlile kot dojlje, guvernante, varuške, spremljevalke, saj so bile znane po toplini, delavnosti, zavzetosti, kratka bile so zaupanja vredne osebe.

Dojlje

Najbolje plačana služba, ki so jo naše ženske lahko dobile, je bila služba dojlje. Večina ljudi, ko pomisli na delo aleksandrink, pomisli prav na to delo. Kljub vsemu so dojlje

predstavljale manjši delež žensk na delu v Egiptu. Je pa res, da so njihove zgodbe najbolj žalostne, najbolj obsojane in najmanj razumljene. Mlade matere, ki so zapuščale svoje dojenčke, da bi v tujini služile s svojim mlekom, v nas vzbujajo paleto čustev, od prezira do usmiljenja. Vemo pa, da so bile dovilje znane skozi vso zgodovino človeštva, v vseh družbah in religijah. Tudi v naših krajih je bilo dojenje tujih otrok poznano že od nekdaj.

Pogoji in zahteve za dovilje v Egiptu so bili strogi. Ker je bila služba fizično in psihično naporna, so morala biti dekleta zdrava, čista in urejena. Dobro je bilo, da so bila poročena, poštena in vedrega duha. V mnogo težjem položaju kot neporočene so bile poročene žene in matere, ki so pogosto zapustile komaj nekajmesečnega dojenčka in odšle v dobro plačano službo.

Pred odhodom je mati morala poskrbeti za prehrano svojega novorojenčka. To vlogo so največkrat prevzele sorodnice, ki so doma dovilje po več otrok hkrati. Na poti so dovilje morale poskrbeti, da jim mleko ni presahnilo. Z uspešno opravljeno potjo pa stresa ni bilo konec, saj so se morale prilagoditi življenju v tujini. Velika ovira je bila tudi jezik. Z vstopom v družino pa je pridobila poseben status, spoštovanje. Dobila je razkošno uniformo, ki ji je omogočala spoštovanje in prepoznavnost v javnosti. Držati se je morala posebnih pravil, niso ji bili dovoljeni stiki z drugimi doviljami in neznanci, saj so delodajalci želeli preprečiti zunajzakonske odnose. Dovilja je bila večino časa sama z otrokom, zato se je med njima spletla globoka vez. Po zaključku dojenja so zato večkrat ostale z otrokom kot varuške (Zorn, 2012).

Aleksandrinke predstavljajo migracijsko temo, ki je močno povezana s čustvi; s čustvi tistih, ki so bili udeleženci migracij v Egipt, in s čustvi njihovih potomcev. Čustveni vzgibi so še bolj intenzivni, kadar imamo v mislih aleksandrino kot odsotno mater in aleksandrino doviljo. Tedaj so čustva lahko povezana z obsojanjem, nerazumevanjem in občutkom sramu (Koprivec, 2008).

Slika 2: Dojilja (Darinka Kozinc)

Varuške

Varuška je v bogatih družinah skrbela za vse otrokove potrebe. Bile je njihova druga mama. Prav Slovenke so bile v Egiptu znane kot najbolj prijazne in materinske varuške. Varuške so zjutraj otroka zbudile, poskrbele za zajtrk, ga obleke in odpeljale v šolo, ga popoldan vodile na sprehode in ga zvečer pospremile v posteljo. Marsikatera varuška je imela svojo služkinjo, da je poskrbela za njene potrebe. Tudi varuške so nosile uniforme, ki so predstavljale znak njihove prepoznavnosti in položaja. Imele pa so več svobode kot dojilje. Družile so se lahko med seboj, družili pa so se lahko tudi njihovi varovanci, ki so kasneje, kot odrasli, povedali, da je bil krog njihovih znancev odvisen od tega, s kom se je družila njihova varuška. Prava mama se z otroki ni kaj dosti ukvarjala, zato ni čudno, da so se otroci na svoje varuške močno navezali. Nekatere varuške si niso nikoli ustvarile svojega življenja in družine (Zorn, 2012).

Guvernante

To je bila služba za nekoliko starejše ženske, ki so bile že dalj časa v Egiptu in so tekoče govorile več jezikov ter poznale mesto. Njihova naloga ni bila preprosta. Usklajevale so delo drugih članov osebja, skrbele za celotno gospodinjstvo in vzgojo večjih otrok. Delo je bilo dobro plačano in izjemno zaželeno, tudi pri tem delu so se prav Slovenke dobro odrezale.

Slika 3: Teta gospe Darinke Kozinc (Darinka Kozinc)

Spremljevalke

Najprepoznavnejše po razkošnem oblačenju v javnosti so bile spremljevalke ali madame de compagnie. To so bile ženske, ki so morale biti postavne, lepe in iznajdljive, razgledane in uglajenega vedenja, saj so spremljale svojo gospo v njenem prostem času. Gospe so morale biti v ponos, oblačile so se po najnovejši modi. Govorile so več jezikov (Zorn, 2012).

Slika 4: Urejene slovenske aleksandrinke, spremljevalke (Darinka Kozinc)

2.1.8 Organiziranost aleksandrink

Že konec 19. stoletja je bilo ustanovljeno slovansko društvo »Sloga«, ki se je kasneje preimenovalo v slovensko društvo »Slovenska palma ob Nilu«. V sklopu društva je začelo delovati zavetišče »Azil Franja Josipa«, ki je skrbelo za brezposelna dekleta. Od leta 1908 so skrb za dekleta – najprej v Aleksandriji, nato še v Kairu – prevzele šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja. Pozneje so v njem delovali slovenska šola, vrtec in knjižnica. Podobno društvo je delovalo tudi v Kairu – leta 1908 ustanovljeno društvo sv. Cirila in Metoda.

Da bi se aleksandrinke v azilu počutile kot doma, je sestra Beata Gomišček iz Solkana uredila kapelico s svetogorsko Materjo Božjo, prav tako so sestre na vrtu sejale radič, da so lahko naše aleksandrinke ob nedeljah s pravo pobožnostjo okusile znano jim zelenjavo.

Tiste, ki so delale kot varuške, so se pogosto srečevale, saj so vsak dan vodile svoje varovance na sprehode v park. Poleg tega so se srečevale ob nedeljah popoldne, ko so bile proste dela. Srečanja so popestrile s petjem domačih pesmi, z branjem knjig, s slovenskim bogoslužjem in z gledališko dejavnostjo. Ob srečanjih so si izmenjevale

novice od doma, se bodrile in tolažile. Če je bilo mogoče, so ena drugi pomagale. Ob toliko znanih obrazih in ob poslušanju domače besede so se počutile bližje domu (Zorn, 2012).

Šolske sestre

Z izseljevanjem žensk in deklet v Egipt, se je pojavila potreba po duhovni podpori Slovenk, ki so v tuji deželi delale in živele. Ta naloga je bila dodeljena slovenskim redovnicam – šolskim sestram sv. Frančiška Kristusa Kralja, ki so leta 1908 ustanovile Azil sv. Frančiška (prvotno Azil Franja Josipa). Svojo nalogo so dolga leta pridno in skrbno opravljale, tako so mnoge aleksandrinke pri njih dobile ne le pribežališče, ampak tudi svoj drugi dom.

Ob prihodu ladje v aleksandrijsko pristanišče so šolske sestre pričakale Slovenke, jim pomagale pri iskanju primerne dela, jim zagotovile prostor za srečevanja in kulturna druženja ter organizirale bogoslužje v slovenskem jeziku. Šolske sestre iz Azila v Aleksandriji in podružnice v Kairu so celo vodile šolo za otroke slovenskih izseljencev.

Slovenski predsednik, dr. Janez Drnovšek, je odlikoval šolske sestre Kristusa Kralja tržaške province z redom za zasluge za vsestransko pomoč Slovenkam, ki so delale v Egiptu. Slovenske izseljenke v Egiptu so se od začetka prejšnjega stoletja zbirale okrog šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, ki so čez Sredozemsko morje prišle prav z namenom pomagati slovenskim ženam in dekletom ter njihovim otrokom. Hiši sester v Aleksandriji in Kairu, ki so jima aleksandrinke rekle "azilo", sta bili središči verskega, pa tudi družabnega in kulturnega življenja (Zorn, 2012).

2.1.9 Pomen materinstva v očeh aleksandrink

Najbolj prisotna podoba aleksandrinke v naši zavesti je podoba poročene matere, zlasti dojilje; ta lik se na različnih ravneh tudi najbolj ohranja. Prevladuje mnenje, da so v Egiptu žalovale za svojimi otroki, ki so jih pustile doma, ko pa so se vrnile domov, so pogrešale svoje varovance, na katere so se čustveno navezale v Egiptu. Za nekatere je življenje z družino varovancev pomenilo pozitivno izkušnjo in popolno vključenost v

družino, kar je po več kot dvajsetih letih skupnega življenja tudi razumljivo; spet druge so prišle le za tri leta in so hrepenele po svojem domu ter so se želele vrniti.

2.1.10 Prihod domov – življenje doma

Vrnitev domov za vse ni bila preprosta. Aleksandrinke, ki so v Egiptu preživele več let, so se od soprogov, še zlasti pa od otrok, odtujile. Ti jih ob vrnitvi včasih sploh niso prepoznali, v mnogo primerih pa jih niso nikoli sprejeli. Odsotnost je seveda vplivala tudi na odnos med zakoncema. Popolna finančna odvisnost od drugih, potem ko so bile toliko let neodvisne, pa ni bil edini šok, s katerim so se soočile ob vrnitvi. V Egiptu so se navzele meščanskih navad in so potem tu izstopale. Mogoče se niso zavedale, zakaj jih imajo sovaščani za drugačne. Še najmanj jim je koristilo znanje tujih jezikov, ki so ga pridobile v multikulturnem Egiptu. Na svoje potomce so ga največkrat prenesle v obliki otroških pesmic in uspavank. Poleg tega so se povratnice morale soočiti z nerazumevanjem, nesporazumi, obtoževanji in zaničevanji. Včasih tudi z ljubosumnostjo lastnih otrok do tujih otrok in s tem tudi s sovražnostjo do Egipta. Zato je bilo življenje v Egiptu dolgo skrita tema. Patriarhalni svet, iz katerega so aleksandrinke izhajale, je na videz sprejel njihovo ekonomsko moč, in s tem možnost avtoritete v družini, a ko so to skušale uveljaviti zunaj nje, so trčile v nevidni »stekleni strop«. Na različne načine so jim preprečevali prodiranje v moški svet, kamor je kupovanje in barantanje za nepremičnine nedvomno sodilo. Kupčija za omenjeno njivo je bila zelo verjetno sklenjena v vaški gostilni, kamor ženske praviloma niso hodile. Zaradi migracij je bilo treba organizirati družinske in sorodstvene odnose. Malokaterega otroka so aleksandrinke zapustile, kot se jim je očitalo; večina je svoje otroke pustila v oskrbi pri bližnjih ali daljnih sorodnikih, zelo veliko vlogo pri skrbi zanje je imel tudi oče. Odnos očeta do ženinega odhoda in podpora, ki jo je med materino odsotnostjo nudil otrokom, sta bila pri oblikovanju odnosa do matere ob njeni vrnitvi ključna. Pri tistih družinah, ki so preko pisem in fotografij ohranjale konstantno povezanost, zamere in odtujitve skoraj ni bilo. Tako mati kot otrok sta sicer trpela zaradi ločitve, a ob zadostni čustveni podpori razširjene družine in socialni podpori okolice se otroci niso počutili zapuščene in so dejali, da pač družina ne bi mogla (pre)živeti, če mama ne bi šla delat v Egipt.

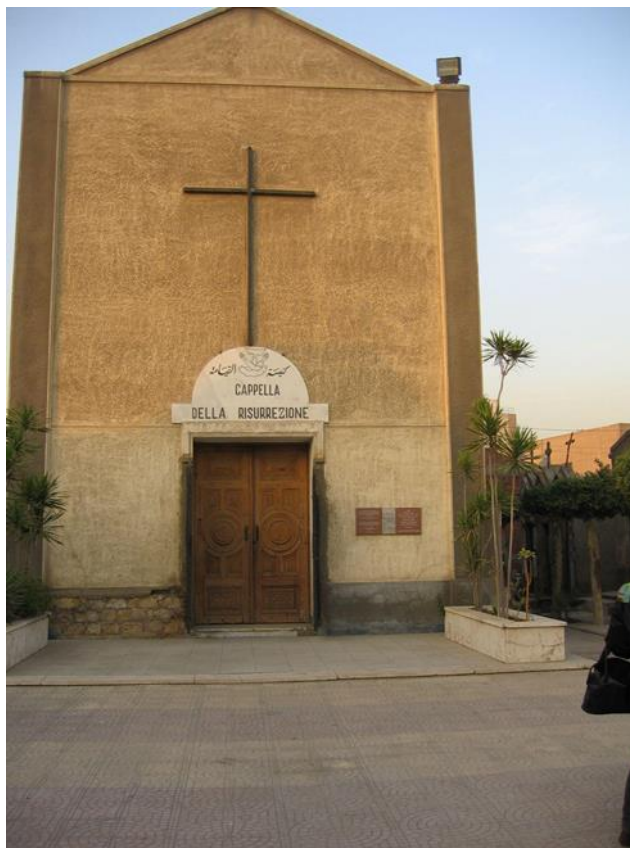
Zaradi različnih okoliščin so aleksandrinke postale zanemarjen zgodovinski subjekt, deležen le malo pozornosti raziskovalcev. Klerikalno časopisje jih je obsojalo, okolica večkrat zavračala in jim podtikala razna namigovanja, zgodovina pa jim je posvečala malo pozornosti. Tako so podobo o njih v glavnem ustvarili literati. Tudi kot literarne junakinje moških piscev so bile deležne obsojanj in kaznovanj. Mitološka podoba aleksandrink pa je tako ali tako zreducirana na podobo dovilje oziroma lik Lepe Vide, čeprav jih med vsemi aleksandrinkami ni bilo niti za četrtno. V senci minaretov na aleksandrinke niso prežali samo nevarnost, trpljenje in moralna poguba, kot so radi poudarjali v (klerikalnem) tisku, temveč tudi svetovljanstvo, emancipacija in sreča. In to je bilo mogoče za nekatere še bolj strašljivo (Škrlič, 2009).

Slika 5: Spomin na življenje v Egiptu (Darinka Kozinc)

Slika 6: Skrinja aleksandrinke (Darinka Kozinc)

Slika 7: Pročelje cerkve v Kairu s spominsko ploščo aleksandrinkam (Darinka Kozinc)

2.1.11 Glas otrok

Glas potomcev

Otroci aleksandrink, danes stari od 63 do 87 let, so pomembni pričevalci. Gre za spomine otrok, ki so kot dojenčki ostali brez mater v oskrbi drugih ljudi, kar vključuje tudi to, da so jih dojile druge ženske. Njihove usode so bile različne; nekatere so matere rodile doma in po dveh ali treh mesecih odšle za dojilje v Egipt, lahko pa so bili rojeni v Egiptu in so jih matere mesec ali malo več po porodu poslale v oskrbo domov.

Dr. Alojz Zorn, sin aleksandrinke, je povedal, da je tudi njihova kmetija zapadla v ekonomsko krizo zaradi dolgov, zaradi česar je mama odšla v Egipt. V Egiptu je bila dojilja. To niso bile samo služkinje, jedle so za gospodarjevo mizo v bogatih družinah (Film Aleksandrinke, 2020).

Ženska, ki ne želi biti imenovana, je predstavila zgodbo svoje mame, ki je po rojstvu otroka odšla kot dojilja v Egipt. Ko ji je zmanjkalo mleka, se je vrnila domov in uredila določene stvari. Potem, ko je ponovno zanosila in rodila, se je vrnila v Egipt.

Silvester Furlan pravi, da je njegova mama odšla, ko je imel 9 mesecev, njega je pustila pri sosedu. Tudi soseda je imela majhna otroka, zato je zraven njiju dojila še njega.

Ženska, ki ne želi biti imenovana, je predstavila zgodbo o odhodu svoje matere v Aleksandrijo. Tukaj je pustila majhnega otroka, novorojenčka, ki so ga dali v rejo, kjer je imel premalo hrane. Gospa, ki ga je vzela, je imela svojo punčko, ki je bila zanjo na prvem mestu (Film Aleksandrinke, 2020).

Otrok Matilde Vidmar pravi, da je mati vzgojila štiri otroke. Noben v hiši ni delal in bili so hudi časi. Matere, ženske so bile prisiljene oditi, da so lahko plačevali davke. Ko so se vrnile iz Egipta, so bile vse lepo urejene.

Lidija Susič je v Egiptu ostala dvajset let. Oblačila je svoje gospodarice in skrbela zanje. Navadno so vse aleksandrinke šle v Egipt po tem, ko so se poročile.

Vana Silič je ena redkih, ki še vedno živi v Aleksandriji. Pravi, da je bila Aleksandrija eno izmed najlepših mest na svetu.

Jožefa Zorn je bila v Egiptu 40 let. Bila je dojilja. Ni smela brati pisem, jokati. Jokala je ponoči, da je niso videli (film Aleksandrinke, 2020).

Pripovedi varovancev aleksandrink

Varuške so bile tesno povezane z družinami svojih varovancev. Pri njih so stanovale, jedle, vzgajale otroke in bile ves čas prisotne. S svojimi varovanci so si delile tako rekoč vse ure dneva, pogosto so si z deklicami delile tudi sobo, pri čemer so večerne ure izkoristile za pogovore in vzgojo. Kot pravi v knjigi svojih spominov Douek (2004), varovanec Marije Koron iz Batuj: "Matere so bile nekoliko oddaljene in povezovali smo jih z boljšimi in pomembnejšimi stvarmi. Niso se ukvarjale s čistočo, stranišnimi zadevami ali z dnevnimi obroki. Niso imele opravkov z našimi napadi ihte ali z neprijetnostmi vsakdanjega življenja in nekatere izmed njih, tako so mi povedali drugi

otroci, so bile skoraj vedno odsotne.” Varuška je v družino prinesla svoj značaj, svoje navade in svoje vrednote, zato je bil njen vpliv na varovance veliko bolj dolgoročen, kot se je morda sprva zdelo. Postale so nov družinski član, ves čas prisoten (Film Aleksandrinke, 2020).

“Marija je nam otrokom dala čustveno in fizično varnost. Naša varuška je bila kot skala, na kateri je stala družina. Vedno je bila tam, vedno smo ji lahko zaupali, ji povedali vse ali jo spraševali stvari. Marija mi je vedno dajala občutek, da naj storim tako, kot sama čutim in verjamem. Podpirala me je v tem, da se nisem kar strinjala z vsem” (Film Aleksandrinke, 2020).

Slika 8: Varovanci (Darinka Kozinc)

2.1.12 Ali so res vsi otroci aleksandrink ostali doma?

Niso pa vse matere aleksandrinke pustile svojih otrok doma na Goriškem, ampak so se po najboljših močeh trudile, da bi tudi v Egiptu lahko živele skupaj z njimi. Poznanih je nekaj primerov, ko so v Egiptu živele družine aleksandrink. Nekateri otroci aleksandrink so preživel v Egiptu po dvanajst, tudi dvajset ali celo trideset let svojega življenja. S tem bi želeli preseči stereotip, ki velja za aleksandrinke, da so ob svojem odhodu v Egipt vedno pustile svoje otroke doma, da so ostali sami v varstvu svojih non in drugih bližnjih sorodnic ali sosedov.

Otroci, ki so bili rojeni materam na Goriškem in so se jim kasneje pridružili v Egiptu, so bili rojeni v obdobju med letoma 1922 in 1929. Njihove matere sodijo v generacijo aleksandrink, ki so bile rojene nekako na prelomu stoletja, od leta 1900 do leta 1910. Kasneje so poklicale k sebi zlasti hčere, ko so bile te že toliko odrasle, da so lahko tudi same delale, največkrat kot varuške in sobarice pri isti družini, kot je delala mati. Če so se jim kasneje pridružili še možje, ni bilo nujno, da sta zakonca živela pri isti družini. V takih primerih so svoje otroke z Goriškega vzeli k sebi, ko so ti bili dovolj stari za obiskovanje šole. V Kairu in v Aleksandriji so imeli šolske internate, kar je bilo za priseljene družine zelo ugodno. Slovenski otroci so obiskovali italijanske, nemške in francoske osnovne šole. Rodbinsko življenje slovenskih družin v Kairu in v Aleksandriji je bilo v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja zelo razširjeno (Koprivec, 2008).

Socialno pomembno je bilo to zlasti za tiste otroke, ki so v Egiptu živeli brez očeta, ker je ta umrl ali pa se ni odločil za odhod v Egipt in je ostal doma na Goriškem. Tudi takšnih primerov je bilo veliko. V tem primeru so se žena in otroci največkrat odtujili od očeta, ki je ostal doma. Otroci so se v Kairu in v Aleksandriji vključili v družbeno okolje, ki je bilo v obravnavanem obdobju, to je od sredine tridesetih do sredine petdesetih let 20. stoletja, še vedno v glavnem večkulturno, večetnično in tudi večreligijsko. V Kairu in v Aleksandriji so otroci, ki so prišli v Egipt iz Goriškega, preživeli svoje otroštvo, mladost in del odrasle dobe (Koprivec 2009).

So pa bile tudi aleksandrinke, ki so si začele ustvarjati svoje družine v Egiptu; tja so prišle konec dvajsetih in v začetku tridesetih let 20. stoletja, ko so bile stare med sedemnajst in dvajset let. Večinoma so se poročile s partnerji, ki niso bili slovenskega porekla, zato je v takih družinah prišlo do zanimivega prepletanja identitet. V teh družinah so uporabljali več jezikov hkrati, odvisno od porekla staršev in od šole, ki so jo otroci obiskovali. Otroci so imeli stik s slovenskim jezikom preko matere in materinih sorodnikov, dokler so skupaj živeli v Egiptu. Življenje je potekalo v relativni blaginji vse do začetka štiridesetih let 20. stoletja, ko so se začele zaradi druge svetovne vojne razmere hitro slabšati. Temu so se pridružili še notranjepolitični nemiri, z upori egipčanskega prebivalstva angleški in francoski gospodarski in politični premoči v Egiptu. Po vojni so spremembe v egipčanski družbi na različne družine različno

vplivale. Nekatere slovenske družine so Egipt zapustile že leta 1946. Odhajale so postopoma (Koprivec, 2009).

Prilagajanje spremembam po odhodu iz Egipta je bilo za mnoge dolgotrajno in boleče. Nekateri so se morali soočiti z razlikami, ki jih prinese življenje na vasi, ne glede na to, ali so prišli na Goriško ali v katerokoli drugo vas, saj so bili rojeni v velikih mestih, kot sta Kairo in Aleksandrija (Koprivec, 2009).

Kakšen je danes odnos zadnje generacije otrok aleksandrink do njihove rojstne dežele, Egipta, in do rojstnega mesta, Aleksandrije? Njihove spomine opredeljujeta dolžina njihovega bivanja v Egiptu in starost, ko so se iz njega izselili. Na splošno pa radi s ponosom poudarjajo, da je Egipt njihova rojstna dežela. Na svojih domovih na Goriškem hranijo dokumente, ki pričajo o njihovem življenju v Egiptu (Koprivec, 2009).

3 METODOLOGIJA DELA

Nalogo smo pripravili z več metodami raziskovalnega dela. Vsebinsko smo izhajali iz razpoložljivih zgodovinskih dejstev in literarnih del. Uporabili smo študijo literature in zgodovinsko metodo, s katero smo proučili materialne vire, pisne vire, sekundarne pisne vire, slikovne vire in dokumentarni video posnetek, ki je dokazoval avtentičnost virov. Z metodo intervjuja smo preverili v uvodu zastavljene hipoteze, vezane na obravnavano temo, in poznavanje njenega zgodovinskega okvirja.

Več o posameznih metodah in njihovi uporabi v teku pisanja raziskovalne naloge bomo predstavili v raziskovalnem vsebinskem sklopu.

3.1 Metoda preučevanja pisnih virov in literature

V teoretičnem delu smo nalogo pripravili z zgodovinsko metodo, študijem literature, pri čemer smo uporabili materialne vire, pisne vire, sekundarne pisne vire ter slikovne vire. Brskali smo po monografskih publikacijah (knjige, zborniki, enciklopedije, slovarji, leksikoni), serijskih publikacijah (poglavja v zbornikih, članki strokovnih in poljudnih revij, dnevnega časopisa), polpublikacijah (raziskovalne naloge) in elektronskih virih (internetni dokumenti, filmsko gradivo).

3.2 Metoda intervjuvanja

Intervju smo opravili v skladu z naprej pripravljenimi vprašanji, kar je pripomoglo k verodostojnosti podatkov o naši temi. K intervjuju smo povabili vse učitelje zgodovine in učiteljico slovenščine naše šole. Prav tako smo opravili intervju z gospo Darinko Kozinc, predsednico Društva aleksandrink iz Prvačine.

3.3 Metoda zapisovanja po ogledu dokumentarnega filma

Po ogledu filma smo po pripovedih intervjuvancev zapisali in povzeli njihove pripovedi.

3.4 Obdelava podatkov

Podatke smo obdelali na podlagi intervjujev, ki smo jih opravili. Obdelali smo jih pisno, po pogovorih z intervjuvanci. Pridobljene podatke smo uredili, kategorizirali gradivo, opisali in pojasnili izsledke ter jih povezali z že znanimi dejstvi.

Odgovorili smo si na zastavljena raziskovalna vprašanja in hipoteze.

4 REZULTATI ALI IZSLEDKI

4.1 Sedanje stanje

Glede na nam dokaj neraziskano in nepoznano področje ženskih migracij v Egipt in Aleksandrijo, smo želeli raziskati vzroke in posledice selitve teh žensk v njihovem domačem okolju in novem načinu življenja, kjer so bivale. Za lažje razumevanje takratnega obdobja in zgodovinskih dejstev smo izvedli intervjuje z učitelji zgodovine na naši šoli. Iz proučevanja literature smo ugotovili, da v slovenski literaturi pisatelji in pesniki vključujejo tudi like aleksandrink. Te povezave nismo poznali, zato smo izvedli intervju še z učiteljico slovenščine. Za verodostojnost teoretičnih izhodišč smo za intervju prosili še gospo Darinko Kozinc, predsednico Društva aleksandrink iz Prvačine. Z analizo vseh pridobljenih podatkov smo uredili zaključne misli naše raziskave.

4.2 Analiza podatkov

Vprašanja za učitelje zgodovine

1. Poznate obdobje migracij slovenskih deklet konec 19. in v začetku 20. stoletja v Aleksandrijo?

Vsi učitelji so odgovorili z da.

2. Nam lahko opišete razloge za te migracije? Zakaj ravno dekleta in žene? Običajno so v tujino "za kruhom" odhajali moški.

Učitelj D.K. je odgovoril, da je bila v tistem času velika ekonomska kriza, zato so Primorke izkoristile priložnost za odhodov v daljni Egipt. Učiteljici A. L. in K. Č. sta dodali, da so iskali varuške, dojilje, pestunje, vzgojiteljice in ljudi za gospodarska dela, šle so ženske, ki so živele blizu morja.

3. Se vam zdijo te migracije žensk, sociološko in zgodovinsko gledano, nekaj posebnega ali se je podobno že kdaj v zgodovini dogajalo?

Učitelja D. K. in A. L. sta odgovorila z da. Učiteljica K. Č. je povedala, da so šle daleč in zgodovinsko gledano so bile služkinje, vendar je bilo nenavadno, da so šle v Egipt.

4. Zasledimo morda migracije in delo žensk v tujini v omenjenem obdobju kje v zgodovinskih učbenikih in učnem načrtu?

Vsi učitelji so odgovorili z ne.

5. Se vam zdi prav, da bi učenci to poznali?

Vsi učitelji, razen učitelj D. K., so odgovorili z da.

6. Nam lahko opišete življenje aleksandrink v tujini?

Vsi učitelji so bili mnenja, da so šle v Egipt zaradi ekonomske krize in pomanjkanja denarja in da so tam živele kot služkinje.

7. Ali menite, da so aleksandrinke po prihodu domov bile dovolj spoštovane v skupnosti?

Vsi učitelji, razen učiteljice K. Č., so mnenja, da so bile po prihodu domov dovolj spoštovane. Učiteljica K. Č. pa meni, da niso bile spoštovane in cenjene in da skupnost ni dovolj izkoristila njihovega znanja.

8. Poznate težave, s katerimi so se soočale v domačem okolju?

Velika večina učiteljev je mnenja, da je bila največja težava, s katero so se soočale, oddaljenost od svojih družin in sorodnikov.

9. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?

Vsi učitelji so bili mnenja, da bi se od njih lahko naučili in prevzeli nekaj dobrih lastnosti, kot so odgovornost do dela in skrb za otroke.

10. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?

Učitelji so mnenja, da so aleksandrinke v današnjem času ženske, ki migrirajo čez mejo in se zaposlijo v službah, ki so bolj plačane kot pri nas.

Vprašanja za učiteljico slovenščine

1. V raziskovanju naše naloge smo zasledili, da so aleksandrinke ženske, ki so na prelomu 19. in v začetku 20. stoletja odhajale na delo v tujino, omenjene tudi v slovenski literaturi. Poznate književnike, ki so jih omenjali?

V literaturi so migracije žensk omenjene predvsem v ljudskem slovstvu. O tem sta pisala tudi Aškerc in Bevk.

2. Dobile so ime Lepe Vide. Nam lahko pojasnite zakaj?

Morda zato, ker je prva takšna migracija omenjena v ljudski pesmi Lepa Vida. Seveda je imela ta Lepa Vida slabšalni prizvok, tako, kot so ga imele tudi aleksandrinke.

3. Književniki so o njih pisali v slabšalnem smislu. Ali menite, da je bilo to posledica obdobja, kjer so prevladovali moški književniki?

Zagotovo so ta slabšalni prizvok dodali pesniki, moški, ki se niso zavedali njihove vrednosti in socialne stiske.

4. Ali se učitelji zgodovine in slovenščine morda medpredmetno povežete pri obravnavi tega obdobja in omenite fenomen ženskih migracij in položaj aleksandrink?

Ne, učitelji zgodovine in slovenščine se običajno ne povežemo pri obravnavi tega obdobja, saj tema ženskih migracij in položaj aleksandrink ni izrecno vključena v učni načrt za slovenščino ali zgodovino. Čeprav je tematika zanimiva in pomembna, jo je treba obravnavati v okviru izbirnih vsebin ali dodatnih dejavnosti, če je to mogoče.

5. So aleksandrinke v slovenski literaturi v učnem načrtu za slovenski jezik posebej omenjene in obravnavane?

Žal ne.

6. Ali se vam zdi, da so imele te ženske ob prihodu domov možnosti za prispevek v skupnosti, kamor so se vrnile?

Žal se je te ženske spregledalo, morda so prenesle nekaj svojega znanja na potomce, vendar je bila takrat to tabu tema, bile so slabo sprejete med sovaščani in pri nas niso bile tako zelo cenjene kot v Egiptu.

7. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?

Veliko, predvsem discipline, strpnosti, lepega vedenja, delovnih navad in topline.

8. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?

Danes visoko izobražene ženske odhajajo v tujino, saj jim tam nudijo boljša in bolje plačana delovna mesta, pa tudi veliko medicinskega osebja odhaja čez mejo v bolje plačane službe.

Vprašanja za predsednico Društva aleksandrink na Primorskem, gospo Darinko Kozinc

1. Ste predsednica Društva aleksandrink v Sloveniji. Nam lahko poveste kakšne so aktivnosti društva?

Društvo zbira in ohranja kulturno dediščino aleksandrink, zapisuje zgodbe, izdaja publikacije, prireja dogodke, razstave, sodeluje z različnimi organizacijami in upravlja s Hišo aleksandrink. Deluje v Prvačini, kjer sprejemamo različne skupine in obiskovalce in jih vodimo po razstavi.

2. Ali katera od aleksandrink še živi?

V Prvačini še živi ena izmed aleksandrink. V Gorici v Italiji pa še živita predstavnici reda šolskih sester, ki sta v azilu v Aleksandriji skrbeli za naše aleksandrinke.

3. Ali še živijo njihovi potomci in kako ohranjajo spomin na aleksandrinke?

Potomcev aleksandrink je še veliko, ne nazadnje smo v Vipavski dolini skoraj vsi potomci aleksandrink bodisi v drugem, tretjem kolenu ...

4. Nam lahko pojasnite vzroke za odhod aleksandrink v tujino?

Vzroki so bili pretežno ekonomske narave, ob odprtju Sueškega prekopa so se tam naseljevale bogate evropske družine, ki so potrebovale pretežno žensko delovno silo: služkinje, dojilje, varuhinje otrok, guvernante, spremljevalke ... Naše aleksandrinke so opravljale tudi druga dela, kot sobarice, šivilje ... Zaslужek je bil od tri do štirikrat večji kot v Gorici, Trstu ali na Dunaju. Denar so pošiljale domov za nakup zemlje, popravilo hiš, odplačilo dolgov. Še zlasti hudo je bilo po prvi svetovni vojni, ker je v bližini potekala fronta in so prebivalstvo izselili, morali so v begunstvo. Po vojni so se vrnili na porušene domove in se znašli pod italijansko oblastjo, ki pa s Slovenci ni imela dobrih namenov. Fašizem jim je celo prepovedal govoriti slovensko, poitaljančevali so jim imena. Banke so dajale oderuške kredite za obnovo hiš, in če ne bi bilo denarja aleksandrink, bi družine bankrotirale in bi morale zapustiti domove.

5. Poznate kakšno osebno zgodbo?

Vsaka od aleksandrink je imela svojo usodo in svojo zgodbo, zgodb je toliko, kolikor je bilo žensk in deklet. Poznam jih zelo veliko, srečne in manj srečne. Znana je zgodba Marije Faganeli, učiteljice, ki ni hotela doma otrok učiti v italijanskem jeziku in je raje odšla v Egipt za guvernanto, vzgajala je Butrosa Butrosa Galija, ki je postal generalni sekretar OZN in se je spominjal z ljubeznijo. Marija je delala tudi kot guvernanta otrok albanskega kralja. Domov se je vrnila po drugi svetovni vojni.

6. Kako so se počutili in znašli domači, ko je mama odšla v tujino?

Povedati je treba, da niso odhajale zgolj mame, večina je bilo deklet. Za mame je bilo najtežje, še zlasti, če so doma puščale otroke. Za otroke so poskrbele, bodisi so nanje pazili očetje, babice, tete, skratka širša družina, nekatere so dali tudi v rejo ali k nunam. Aleksandrinke so redko prihajale na obisk, velikokrat z gospodarji, ko so poleti prihajali v Evropo, ker je bilo v Egiptu zelo vroče. Njihova odsotnost je bila dolga, veliko je bilo tudi povratnic.

7. Kako so aleksandrinke, vaše sovaščanke, živele v Egiptu, kaj so povečini delale?

V Egiptu so vstopale služiti v bogate hiše, srečale so se z visoko družbo tistega časa. Ustvarile so si sloves poštenih, delavnih, zanesljivih, skromnih, čistih ... služkinj, imenovali so jih Les Slovenes, Les Goriciennes. Hiša, ki je dala kaj nase, je imela zaposleno Slovenko. Povedati je treba, da zahvaljujoč vladarici Avstro-Ogrske, Mariji Tereziji, so bile vse pismene in so znale nekaj besed nemško in tudi italijansko. V Egiptu so se naučile več jezikov, tudi arabščine.

8. Kakšen je bil njihov prihod domov? Kako so jih sprejeli njihovi najbližji?

Njihovo vračanje je bilo zelo različno, škoda, ker so domači gledali nanje z nezaupanjem in niso sprejemali njihovega znanja, vsaj nekateri ne. Vrnile so se spremenjene, postale so svetovljanke in ne nazadnje, ker so one služile denar, so imele več besede v hiši. Aleksandrinke predstavljajo pravzaprav prvo žensko emancipacijo. Od lastnih otrok so bile odtujene in so težko spet vzpostavljale stike. Tudi vrnitev v domače vasi, revne, razrušene od druge vojne, je bila težavna. Razlika

je bila strahotna, toda nekatere so se prilagodile, nekatere so imele dovolj denarja, da so si ustvarile lep dom. Zanimivo je, da so si stanovanja ali hiše kupovale v Gorici, v Italiji, preko meje. Odnosi so bili različni, odvisni od družine, in kot sem že napisala, njihove zgodbe so bile srečne, manj srečne in tudi žalostne. Veliko njih, zlasti mlada dekleta, so se tudi poročila in odšla v druge države, nekatere so ostale pri bogatih družinah do smrti, žene in matere so se večinoma vrnile.

9. Kako so jih sprejeli sovaščani? Kakšne so bile njihove možnosti za prispevek skupnosti?

Aleksandrinstvo je bil splošen pojav v vaseh, ni bilo lahko, moške so ostajali sami z otroki, prepad med vasmi in bogato Aleksandrijo je bil zelo velik. Težko ga je bilo premostiti. Sprejemali so jih različno, v nekaterih vaseh, kot je Prvačina, ni bilo to nič takega. So se pa širile govorice, da so tam počele kaj nemoralnega, prepovedanega. Vedeti velja, da je bil to izrazito patriarhalen čas, precejšna vloga je imela tudi cerkev, ki na žensko izseljevanje ni gledala z odobravanjem. K družinski skupnosti so prispevale skoraj vse, kar so zaslužile, in nekatere niso znale poskrbeti zase. Na starost jih družine niso sprejele in so ostale v azilu šolskih sester v Egiptu. Nekatere povratnice pa je spremljal tudi center za socialno delo. Znani so njihovi prispevki tako za gradnjo spomenikov NOB kot tudi za obnovo cerkva, v Egiptu pa so prispevale za časopis Bazovica, ki je med drugo svetovno vojno izhajal v slovenskem jeziku.

10. Poznate morda kakšnega od varovancev aleksandrink? Kakšen odnos so imeli z njimi varovanci?

Metod Pevec je v dokumentarnem filmu posnel izjave varovancev, ki so se nanje zelo navezali in so o svojih »dadah« govorili s toplino in ljubeznijo. Naše ženske so bile kot varuške in guvernante, ki so prihajale iz skromnih razmer, navajene trdega dela in tako so vzgajale tudi varovance, kar je ustrezalo gospodarjem, saj so si tudi oni pridobili bogastvo z garanjem, obenem so imele v sebi toplino, ki je druge guvernante niso imele. Za varovance so bile kot mame, saj se njihove biološke mame, bogate gospe tistega časa, niso ukvarjale z njimi, pač pa so bile zaposlene z družabnimi obveznostmi. Varovanci so ohranili stik z njimi tudi, ko so bili že odrasli.

11. Ali se vam zdi, da nas zgodovina uči o teh izjemnih ženskah? Ali mladi vedo o njihovem delu in predanosti?

Prav Društvo za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink (v nadaljevanju DOKDA) je prispevalo k temu, da se je o aleksandrinkah spregovorilo, odpirale so se rane, javnost se je seznanjalo s tematiko preko razstav. Prva raziskovalka pa je bila novinarka Dorica Makuc s publikacijo Aleksandrinke (1993 in 2006) in filmom Žerjavi letijo na jug. Zanimanje za aleksandrinke je rastlo, društvo je k sodelovanju pritegnilo različne raziskovalce in uradne institucije (Goriški muzej, Etnografski muzej, Univerza v Novi Gorici ...). Nastala je celo diplomska naloga na Češkem. DOKDA je v sodelovanju z Mestno občino Nova Gorica in Slovensko izseljensko matico postavilo v Aleksandriji in v Kairu spominski plošči. DOKDA je doseglo, da se je v Prvačini odkupilo primerno hišo, kjer se nahaja muzej, v letu 2022 je preko projekta LAS potekala prva obnova hiše, ki se bo v letošnjem letu nadaljevala. Mladi se z aleksandrinkami seznanjajo preko literature, knjiga Pravili so jim aleksandrinke je uvrščena med domače branje, z obiski Hiše aleksandrink, preko seminarских nalog, naravoslovnih dni ... Posebno pozornost je pritegnila dejavnost gledališke skupine Društva žena iz Prvačine, ki igra določene prizore v oblekah aleksandrink in v narečju.

12. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?

Pogum. In vsi problemi so rešljivi. Časi, v katerih so takrat živeli naši ljudje, so bili precej težki in če pomislimo, da so mlada dekleta, med njimi so bile tudi petnajstletnice, spakirala kovček in odšla v popolnoma neznano deželo. Res je sicer, da se je spletla mreža solidarnosti, da so si med seboj pomagale in so vedele, katera družina v Aleksandriji potrebuje služkinjo ipd. Prav tako so pomembno vlogo odigrale šolske sestre, ki so v Egipt prispele leta 1908 in so postale njihovo zatočišče in celo neke vrste zavod za zaposlovanje. Vedeti je treba, da takrat ni bilo socialnega zavarovanja, niti pokojnin. Dogovor, da odide žena ali dekle v Egipt, je bil sklenjen v družini, saj je bilo potrebno zbrati tudi denar za karto. Poznamo primer Judite iz Renč, ki jo je oče prosil, naj gre v Egipt, ker ni mogel odplačevati dolgov. Judita je služila na dvoru kraljice matere, nikoli se ni poročila in je v kraljevi družini ostala do smrti. O svojem delu in kraljevi družini ni povedala ničesar, ker je bila zavezana molčečnosti.

Še zlasti spremljevalke ali madame de compagnie so imele poseben status, saj so organizirale delo v hiši in spremljale gospe na potovanjih. Prepoznavne so bile po nošnji steznika.

13. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?

Pravzaprav je tega danes veliko, mi ob meji z Italijo smo temu priča, ko prihajajo iz Ukrajine, Filipinov, tudi Hrvaške, negovat starejše ljudi ali tudi kot gospodinje, varuške, vendar so skoraj nevidne. Prav tako pošiljajo denar domov in veliko med njimi jih ima doma otroke. Vendar to ni najbolj primerljivo, kajti Aleksandrija je bila bajno bogata in ne nazadnje, bilo je ravno obratno kot danes, naša dekleta in žene so bile belke tako kot gospodarji. Včasih se hecamo in si rečemo, da so vse zaposlene žene danes tudi aleksandrinke, saj puščajo otroke v vrtcih, vendar se vrnejo ponje še isti dan, medtem ko aleksandrink ni bilo domov dolga leta ali tudi celo življenje.

14. Bi radi še karkoli dodali, kar bi lahko uporabili v naši nalogi?

Aleksandrinke so bile tudi iz drugih okolij, vendar jih je bilo največ iz Vipavske doline, saj ni bilo hiše, da ne bi imela aleksandrinke, ali pa so celo služile mama, sestra, hčerke ... Zagotovo je to del naše dediščine, ki je nismo znali najbolje izkoristiti, bilo je, kot bi se ljudje sramovali, ker so ženske preživljale družine. Prav tako se ni črpalo njihovega znanja, raje so molčali, razlike med obema svetovoma so bile prevelike. Njihove zgodbe so zelo zanimive, pritegnejo obiskovalce Hiše aleksandrink, ki jih je zelo veliko. O tej temi je bilo že veliko napisanega, vendar še vedno premalo raziskanega. Vtis, ki so ga pustile v vroči deželi, je bil neverjeten, doma pa so jim pripisovali, zaradi nepoznavanja, stvari, ki niso bile resnične. Dejstvo pa je, da niti Avstro-Ogrska, še manj Italija našim ljudem nista zagotovili preživetja, zato so si morali pomagati sami. In v primeru aleksandrink je bilo to breme preživetja na njihovih ramenih.

5 DISKUSIJA ALI RAZPRAVA

V teoretičnem delu smo si zastavili nekaj ciljev, raziskovalnih vprašanj in hipotez. Najprej smo se lotili prebiranja literature, s čimer smo se seznanili z značilnostmi

obdobja, v katerem so delovale aleksandrinke. Gre za obdobje 19. in 20. stoletja, v katerem so ženske, aleksandrinke, odhajale v Egipt, predvsem zaradi ekonomske stiske in z namenom, da bi zaslužile denar za preživetje družine, ki so ga mesečno pošiljale domov. Domov so se vračale zelo redko, nekatere se sploh niso vrnile in so se v Egiptu poročile in si ustvarile družine.

Slovenke, znane kot Les Slovenes ali Les Goriciennes, so v Egipt odhajale služiti v bogate hiše kot dovilje, varuške, guvernante in spremljevalke. Zaradi svoje poštenosti, delavnosti, zanesljivosti in skromnosti so bile zelo cenjene. Zahvaljujoč Mariji Tereziji so bile pismene in so obvladale nekaj nemščine ter italijanščine, v Egiptu pa so se naučile tudi arabščine in drugih jezikov. Kljub težkim razmeram so se uveljavile kot zanesljive in predane delavke.

Ob vrnitvi domov so se srečale z nezaupanjem domačinov, saj so bile zaradi svojih izkušenj v tujini drugačne – svetovljanske in samozavestne. Ker so same služile denar, so imele več besede v družini, kar je predstavljalo začetek ženske emancipacije. Vendar pa so bile odtujene od lastnih otrok in so težko ponovno vzpostavljale odnose. Vrnitev v revne, povojne vasi je bila zahtevna, nekatere so se prilagodile, druge pa so si s prihranjenim denarjem ustvarile lep dom. Zanimivo je, da so si pogosto kupovale stanovanja in hiše v Gorici, v Italiji, preko meje.

Odnos do žensk, ki so odhajale na delo v Egipt, je bil različen. V nekaterih vaseh, na primer v Prvačini, kjer so bili odhodi žensk redni, so se hkrati širile govornice o njihovem domnevno nemoralnem in prepovedanem vedenju. Takšno dojemanje je bilo posledica patriarhalne družbe in vpliva cerkve, ki ženskega izseljevanja ni podpirala. Negativna podoba aleksandrink je bila prisotna tudi v slovenski književnosti, kjer so jih primerjali z Lepo Vido, pri čemer je pomembno vlogo igralo dejstvo, da so bili avtorji teh besedil večinoma moški.

Čeprav je večina aleksandrink svoj zaslužek namenjala družini, so se nekatere na starost znašle v stiski. Družine jih niso vedno sprejele nazaj, zato so mnoge preživele preostanek življenja v azilu šolskih sester v Egiptu. Določene povratnice so po vrnitvi dobile podporo centra za socialno delo. Kljub težavam, s katerimi so se soočale, so te ženske pomembno prispevale k družbi. Sredstva so pogosto darovale za gradnjo

spomenikov narodnoosvobodilnega boja, obnovo cerkva in podporo kulturnih dejavnosti. V Egiptu so, na primer, prispevale za časopis Bazovica, ki je med drugo svetovno vojno izhajal v slovenskem jeziku.

V tujini so se pogosto srečevale s svojo narodnostno identiteto in si prizadevale za njeno ohranjanje. Njihova vztrajnost in samostojnost sta jim prinesli spoštovanje, hkrati pa so s svojim delom pokazale, da so ženske lahko enakovreden del gospodarskega in družbenega razvoja. Njihova zgodba je vplivala na kasnejše boje za pravice žensk in razkrila pomen zaščite delavk pred izkoriščanjem. S tem so aleksandrinke postale del širših migracijskih in delovnih procesov ter opozorile na potrebo po delavskih pravicah.

Ogledali smo si dokumentarni film Aleksandrinke iz leta 2020. Film raziskuje družbene in ekonomske razloge za njihov odhod, kot so revščina, pomanjkanje dela in upanje na boljše življenje. Poudarja tudi posledice njihovega dela na družine, ki so jih zapustile v Sloveniji, predvsem otroke, ki so odraščali brez mater. V dokumentarcu se srečamo z osebnimi izpovedmi in pričanji potomcev. Predstavi nam zgodovinske vire, ki osvetlujejo ta manj poznan del slovenske migracijske zgodovine. Z občutljivo obravnavo teme film opozarja na težo žrtvovanja teh žensk, njihovo moč in vzdržljivost, pa tudi na ceno, ki so jo plačale zaradi dolgotrajne ločenosti od svojih bližnjih. Hkrati se dotika vprašanj identitete, domotožja in kulturnega stika med Slovenci in Egipčani. Posamezne intervjuje znotraj dokumentarnega filma smo predstavili v poglavjih Pripovedi varovancev in Glas potomcev.

V dokumentarnem filmu so aleksandrinke podale svoje mnenje o takratnem stanju in so povedale marsikaj zanimivega.

Doroteja Arčon pravi, da je po dopolnjenem osemnajstem letu odšla z materjo v Egipt. Iz Egipta sta pošiljali denar, da so lahko doma poplačali dolgove. Navaja dejstvo, da so bile v Egiptu za svoje delo veliko bolje plačane, in sicer so v Trstu za svoje delo prejele 100 lir, v Egiptu pa 500 lir.

Z intervjuji učiteljev in gospe Darinke Kozinc smo potrdili zgodovinska dejstva ženskih migracij in prvih oblik boja za emancipacijo žensk, ki so zapisana v literaturi in obravnavana v dokumentarnem filmu.

5.1 Vrednotenje hipotez

Hipoteza 1: Slovenske ženske, ki so odhajale v Egipt kot aleksandrinke, so bile motivirane z ekonomsko nujno in pomanjkanjem zaposlitvenih priložnosti v domačem okolju, kar kaže na splošno gospodarsko stisko v takratni Sloveniji.

Hipotezo lahko POTRDIMO, saj smo iz intervjujev in literature ugotovili, da so odhajale predvsem zaradi ekonomske stiske, ki so jo doživljale doma.

Hipoteza 2: Odsotnost aleksandrink je močno vplivala na dinamiko družinskega življenja v domačih skupnostih, kar je privedlo do sprememb v tradicionalnih družinskih vlogah in odgovornostih.

Hipotezo lahko POTRDIMO, saj smo iz literature izvedeli, da so otroci morali ta čas, ko je bila mama v Aleksandriji, živeti brez nje, zato je bil pri hiši gospodar moški, matere pa so iz Egipta pošiljale denar za plačevanje davkov.

Hipoteza 3: Kljub težkim razmeram v tujini so aleksandrinke razvile močno medsebojno solidarnost, kar jim je pomagalo pri premagovanju socialnih, kulturnih in jezikovnih izzivov, s katerimi so se soočale v Egiptu.

Hipotezo lahko POTRDIMO, saj nam je gospa Kozinc v intervjuju potrdila, da se je med slovenskimi aleksandrinkami spletla mreža solidarnosti. Povedala je, da so si med seboj pomagale, saj so vedele, katera družina v Aleksandriji potrebuje služkinjo ipd. Prav tako so pomembno vlogo odigrale šolske sestre, ki so v Egipt prispele leta 1908 in so postale njihovo zatočišče. Hiši sester v Kairu in Aleksandriji sta bili središči verskega, družabnega in kulturnega življenja slovenskih žensk.

Hipoteza 4: Aleksandrinke so po vrnitvi domov prispevale k širjenju novih družbenih in kulturnih vplivov, ki so jih prinesle iz Egipta, kar je vplivalo na spremembe v slovenski družbi, zlasti na področju ženskih pravic in emancipacije.

To hipotezo OVRŽEMO, saj je skupnost ni izkoristila njihovih znanj in vrednot, ki so si jih pridobile v tujini. Večkrat so na njih gledali slabšalno, k temu je prispevala tudi Katoliška cerkev. Njihova denarna sredstva, ki so jih redno pošiljale domov, so rešila marsikatero kmetijo, družino. Po intervjuju z gospo Darinko Kozinc smo izvedeli, da so ženske, ko so se vrnile domov, spet zaživele življenje v patriarhalni družbi in doma niso mogle izkoristiti vseh svojih kvalitiet, pridobljenih v bogatih družinah v tujini.

Hipoteza 5: Spomini potomcev in varovancev na aleksandrinke so prežeti z ljubeznijo, navezanostjo in izgubo ljubljene osebe.

Hipotezo lahko POTRDIMO, saj smo po ogledu dokumentarnega filma Aleksandrinke zaznali veliko pripadnost, ljubezen in navezanost potomcev in varovancev na te ženske. Iz intervjuja z gospo Kozinc in iz literature, ki smo jo preučili, smo ugotovili, da so bile slovenske aleksandrinke tople in zanesljive osebe, navajene pridno delati.

5.2 Kdo so aleksandrinke danes

Če sodobne družbene razmere in migracijske vzorce primerjamo z zgodbo aleksandrink, bi lahko današnje "aleksandrinke" prepoznali v ženskah, ki se iz ekonomskih razlogov selijo v tujino in opravljajo dela, ki omogočajo preživetje njihovih družin doma. Gre za globalni pojav, ki vključuje različne oblike dela v tujini. Pravzaprav je tega danes veliko. Veliko žensk iz Slovenije odhaja v tujino, zlasti v zahodno Evropo, kjer delajo kot varuške, čistilke in negovalke. V tujini primanjkuje tudi medicinskega osebja, sploh takoj za našo mejo, v sosednji Avstriji, kjer se zaposlijo kot bolničarke, njihovo delo pa je naporno. Prav tako se udeležujejo sezonskih del v kmetijstvu (nabiranje sadja, zelenjave). Zaslужek pri teh delih seveda ni primerljiv z zaslužkom v Aleksandriji, saj je bila Aleksandrija bajno bogata.

Danes visoko izobražene ženske odhajajo v tujino, saj jim v drugih državah nudijo boljša in bolje plačana delovna mesta. Tako kot pri aleksandrinkah tudi današnje migracije žensk vplivajo na njihove družine. Denar, ki ga pošiljajo domov, njihovim družinam omogoča boljše življenje, hkrati pa odsotnost žensk družinskim članom prinaša izzive, kot so dolgotrajne ločitve, čustvena odtujenost in socialni pritiski.

Današnje "aleksandrinke" so simbol trdoživosti, prilagodljivosti in poguma žensk.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Danes, ko se spominjamo zgodb slovenskih aleksandrink, moramo razumeti njihovo vlogo v zgodovini in njihov vpliv na sodobno družbo. Te ženske so s svojim delom in žrtvovanjem postale simbol vztrajnosti in moči, ki opominja na to, kako pomembno je slediti sanjam, kljub vsem oviram.

Slovenske aleksandrinke so del naše kulturne dediščine. Njihov vpliv na našo družbo se čuti še danes. Njihove zgodbe nas učijo, da je moč v središču človeške izkušnje ter da sta pogum in zavzetost za boljšo prihodnost vrednoti, ki ju moramo ceniti in ohranjati. S svojim delom so postale ne le glas žensk, temveč tudi simbol boja za pravice in enakost, kar je še posebej pomembno v današnjem svetu, kjer se še vedno borimo proti stereotipom in neenakosti ob zaposlovanju žensk.

Njihova zgodba je zgodba o vztrajnosti, pogumu in prilagodljivosti in predstavlja pomembno poglavje slovenskega izseljenstva, hkrati pa predstavlja delček prenosa slovenske identitete v tuje okolje. Danes predstavljajo aleksandrinke ženske, ki sicer živijo v moderni družbi, a se še vedno soočajo s tradicionalnimi pričakovanji in normami. Poslanstvo aleksandrink v sodobnem svetu in Sloveniji lahko povzamemo kot zavedanje o vrednotah in pozitiven vpliv na vse druge, predvsem glede vprašanj o ženski avtentičnosti in samozadostnosti, odločnosti in spretnosti v družbi ter spretnosti za spremembe in prilagajanje in ne nazadnje upor proti tradicionalnim pričakovanjem. Gre za prototip sodobne slovenske ženske, ki se sooča z izzivi prihodnosti in se ne boji, da bi si sledila svojim sanjam v iskanju svoje poti in identitete.

7 SKLEP

Slovenske aleksandrinke, znane tudi kot ženske, ki so v preteklosti odhajale v tujino, predvsem, da bi delale kot dojitelje, predstavljajo pomemben del naše zgodovine. Njihove zgodbe so prežete s pogumom in vztrajnostjo, hkrati pa z bolečino, ki jo prinaša njihova življenjska izbira, saj je bila ta, glede na socialne in ekonomske razmere v domačem okolju, nujna.

Oznako "aleksandrinke" so dobile po mestu Aleksandrija, v katerem je bilo zaposlenih največ Slovenk. Slovenska družba prejšnjega stoletja je bila močno patriarhalna, ekonomski pogoji pa so bili težki. Mnoge družine so bile revne, zato so se ženske odločile, da zapustijo svoj dom in poiščejo boljše možnosti za preživetje. Z delom dojitje so lahko zaslužile dovolj denarja, da so podprle svoje družine, včasih celo omogočile izobraževanje svojih otrok.

Odpravile so se tja, kjer je bilo povpraševanje po delu, pospremljeno z obljubo boljšega življenja, največje. Vendar pa je življenje aleksandrink pogosto prinašalo veliko izzivov. Oddaljenost od doma, jezikovne ovire, kulturne razlike in neprijeten položaj v tujini, so bili le nekateri izmed njih. Kljub temu so se mnoge izmed njih uspešno prilagodile in postale pomemben del življenj tujih družin.

Zgodbe aleksandrink se ne osredotočajo le na njihov trud in žrtvovanje, ampak odražajo tudi njihov pogum in neomajno voljo. Ta izkušnja je bila prežeta z občutkom dolžnosti, ne le do lastnih družin, ampak tudi do skupnosti, ki so jih zapustile. S svojim delom niso samo preživljale svojih družin, temveč so ustvarjale tudi mostove med kulturami in prispevale k širjenju znanja in izkušenj.

Skozi leta so aleksandinke oblikovale nevidno mrežo podpore, kjer so si izmenjevale nasvete, izkušnje in si nudile čustveno podporo. To je bilo izjemno pomembno, saj so se mnoge izmed njih znašle v težkih situacijah, bodisi zaradi izkoriščanja bodisi zaradi osamljenosti. Med njimi je prišlo do povezovanja, ki je včasih preseгло geografske in kulturne meje.

Ko so se aleksandrinke vračale, so nemalokrat postale žrtve obrekovanj in nesprejemanja, tako s strani domačih kot s strani širše skupnosti. Le s težavo so se vrnile v okolje, kjer je še vedno prevladoval patriarhalni red. Domov so prihajale s številnimi spretnostmi in znanji, ki bi jih lahko uporabile v širši skupnosti. Nemalokrat se je to tudi zgodilo.

Menimo, da predstavlja fenomen ženskih migracij na Goriškem v tujino posebno obdobje slovenske zgodovine, ki ga vsi premalo poznamo. Našo raziskavo smo razširili

na več smeri, ki so zajemale tako osebne zgodbe kot literarne in sociološke vidike, dopolnili pa smo jo z veliko razpoložljivih pisnih virov.

Zaključimo lahko, da smo se skozi raziskovanje veliko naučili. Ponosni smo na to, da smo dobili izkušnjo več na naši življenjski poti. Po svojih močeh smo raziskali obdobje zgodovine, ki nam ni bilo znano. Ob tem smo spoznali neizmerno moč skromnih in delovnih žensk, ki so se podale v neznano, da bi pomagale svojim najbližjim. Z veliko grenkobe in tišine ob vrnitvi je njihovo delo neizmerljivo in vredno, da ga mladi spoznajo in širimo naprej. Danes poznamo številne močne ženske, morda jim lahko rečemo aleksandrinke, saj nam predstavljajo vzor, ki ga izražajo skozi svoje delo, predanost in karizmo. Naša tema je zato še kako aktualna, saj daje pogum vsem mladim, ki se odločajo napraviti korake, ki jim bodo zaznamovali prihodnost.

IN S PONOSOM NAPREJ ...

Gospa Kozinc nas je razveselila z novico, da bo naša naloga kot edino raziskovanje aleksandrink v Sloveniji, razstavljena v Muzeju aleksandrink v Privačini, na kar sva zelo ponosni. Vrednost naloge vidiva v dostopnosti raziskave vsem, ki bodo posegli po njej med razstavljenimi predmeti iz življenja in dela aleksandrink v muzeju.

8 VIRI

- Koprivec, D., Dediščina aleksandrink in spomini njihovih potomcev. 2013, Ljubljana, ZRC SAZU
- Kozinc, D., Les Slovenes, 2019, Trst, Založba Mladika
- Kozinc, D., Pravili so jim aleksandrinke, 2008, Nova Gorica, Potens
- Nanut, M., Aleksandrinke, 2015, Gorica, Mladinska knjiga
- Peroci, B., Moja nona – Aleksandrinka, 2023, Celovec, Mohorjeva založba
- Škrlič, K., Komaj sem čakala, da zrastem in postanem aleksandrinka, 2009, Ljubljana, Založba ZRC SAZU
- Tomšič, M., Južni veter, 2006, Ljubljana, založba Društvo 2000
- Zorn, P., Aleksandrinke so prišle domov, 2012, Nova Gorica, Založba Educa
- Barbič, A., Miklavčič-Brezigar, I., 1999, Občasne migracije podeželskih žena na Goriškem, Glasnik Slovenskega etnološkega društva, letn. 39, št. 3/4, str. 39–48
- Koprivec, D., 2008, Egipčanski otroci in njihove varuške aleksandrinke, Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja, letn. 18, str. 167–186
- Koprivec, D., 2009, Pričevanja otrok aleksandrink o življenju v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja, Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja, str. 99–116
- Koprivec, D., 2011, Podoba aleksandrinke doživlja, Historični seminar 9, str. 55–73
- Mihurko Poniž, K., 2011, Reprezentacije aleksandrink v prozi Marjana Tomšiča, Dve domovini: razprave o izseljenstvu, št. 34, str. 47–62
- Mlekuž, J., 2016, Aleksandrinke kot nosilke časti narodne skupnosti v dopisu Karola Pečnika iz Egipta (1897), Dve domovini: Razprave o izseljenstvu, št. 43, str. 143–156
- Osmanagić, D.: Aleksandrinke (Elektronski vir) Dostopno na URL naslovu: <https://zgodovinanadlani.si/aleksandrinke/> (31. 10. 2024)
- Pevec, M., Aleksandrinke, dokumentarni film, 2020, dostopno na URL naslovu: <https://365.rtvlo.si/arhiv/dokumentarci-kulturno-umetniški/158555404> (31. 10. 2024)

9 PRILOGE

9.1 Vprašanja za učitelje zgodovine

1. Poznate obdobje migracij slovenskih deklet konec 19. in v začetku 20. stoletja v Aleksandrijo?
2. Nam lahko opišete razloge za te migracije? Zakaj ravno dekleta in žene? Običajno so v tujino "za kruhom" odhajali moški.
3. Se vam zdijo te migracije žensk, sociološko in zgodovinsko gledano, nekaj posebnega ali se je podobno že kdaj v zgodovini dogajalo?
4. Zasledimo morda migracije in delo žensk v tujini v omenjenem obdobju kje v zgodovinskih učbenikih in učnem načrtu?
5. Se vam zdi prav, da bi učenci to poznali?
6. Nam lahko opišete življenje aleksandrink v tujini?
7. Ali menite, da so aleksandrinke po prihodu domov bile dovolj spoštovane v skupnosti?
8. Poznate težave, s katerimi so se soočale v domačem okolju?
9. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?
10. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?

9.2 Vprašanja za učitelje slovenščine

1. V raziskovanju naše naloge smo zasledili, da so aleksandrinke, ženske, ki so na prelomu 19. in v začetku 20. stoletja odhajale na delo v tujino, omenjene tudi v slovenski literaturi. Poznate književnike, ki so jih omenjali?
2. Dobile so ime Lepe Vide. Nam lahko pojasnite zakaj?
3. Književniki so o njih pisali v slabšalnem smislu. Ali menite, da je bilo to posledica obdobja, v katerem so prevladovali moški književniki?
4. Ali se učitelji zgodovine in slovenščine morda medpredmetno povežete v obravnavi tega obdobja in omenite fenomen ženskih migracij in položaj aleksandrink?

5. So aleksandrinke v slovenski literaturi v učnem načrtu za slovenski jezik posebej omenjene in obravnavane?
6. Ali se vam zdi, da so imele te ženske ob prihodu domov možnosti za prispevek v skupnosti, kamor so se vrnile?
7. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?
8. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?

9.3 Vprašanja za predsednico Društva aleksandrink na Primorskem

1. Ste predsednica Društva aleksandrink v Sloveniji. Nam lahko poveste kakšne so aktivnosti društva?
2. Ali katera od aleksandrink še živi?
3. Ali še živijo njihovi potomci in kako ohranjajo spomin na aleksandrinke?
4. Nam lahko pojasnite vzroke za odhod aleksandrink v tujino?
5. Poznate kakšno osebno zgodbo?
6. Kako so se počutili in znašli domači, ko je mama odšla v tujino?
7. Kako so aleksandrinke, vaše sovaščanke, živele v Egiptu, kaj so povečini delale?
8. Kakšen je bil njihov prihod domov? Kako so jih sprejeli njihovi najbližji?
9. Kako so jih sprejeli sovaščani? Kakšne so bile njihove možnosti za prispevek skupnosti?
10. Poznate morda kakšnega od varovancev aleksandrink? Kakšen odnos so imeli z njimi varovanci?
11. Ali se vam zdi, da nas zgodovina uči o teh izjemnih ženskah? Ali mladi vedo o njihovem delu in predanosti?
12. Nam lahko pojasnite, kaj bi se mi mladi lahko naučili od dela in življenja aleksandrink?
13. Nam lahko navedete primer aleksandrink v današnjem, sodobnem svetu?
14. Bi radi še karkoli dodali, kar bi lahko uporabili v naši nalogi?